

rocarriils i dels tramvies», Fontserè (*CiFiNat*, p. 62 i lèxic), i *DFA*: sembla lícit usar en cat. amb aquest sentit el nostre antic mot *riell*, o bé l'angl. *rail*, però naturalment accentuat, com en anglès, en la primera vocal, mentre que l'accentuació que innova *AlcM rail*, per més que l'hàgim sentida a d'altres s'ha de condemnar absolutament com inexcusable i acastellanat barbarisme. *Riella Riellar. Riellera*

Enriuvar.

Rival [Nebrixa, 1522, *DAG*], pres del ll. *rivalis* 'el 10 qui ocupa un costat d'un riu o riera respecte del propietari de l'altre costat'; 'competidor'; *rivalitat* [Lab.]; *rivalitzar* [Lab.]. *Revulariàcies*, de *rivularia*, nom d'un gènere d'aquesta família, alga d'aigua dolça dita així perquè és fa a la vora dels recs (ll. *rivult*).

Derivar: «*derivar-se o davallar*», *DTO* 1740, pres del llatí *derivare*, pròpiament 'desviar un regueró de les aigües d'un canal etc., més important'; *derivació* [Belv.]; *derivada*, *derivador*, *derivant*, *derivat* [part, Belv.]; *derivatiu* Lacav.; *diccions derivatives*, c. 1390 (Aversó II, 4) *Derivar* en el sentit de 'ser portada una embarcació pel corrent' es prengué del fr. *dériver* id que ve d'una deformació de l'angl. *to drive* 'empènyer', 'derivar (una nau)', o del seu equivalent neerlandès; d'on el deriv. *anar a la deriva* [Lab.].

CPT: *Riumort*.

¹ Un altre encara és el *Remonell*, que deu venir de *Riu-Mol(t)nell*, tenint en compte la denominació antiga «ad *Remunnello*» prop d'un Agell (*Agello*) en terme del castell de Terrassa, que cito (s. v. *SOT*) ³⁰ d'un doc. de 896.

LISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *Reclar, Repiaix, Revardit, Relapiaso, Relat, Ruquerna, Riquerna, riuada, riada, rivada, riuet, riuellet, riaix, rial, reial, rigal, rival, Riet-Vid, riatar-se, rioleta, rier, riera, riguera, Llarrieres, ribera, rierada, rieral, rierany, riguerany, rierenc, rieró, rierot, riatzol, ribugada, rierar, rierenca, riereny, rierol, rierola, rieronet, riol, riuellet, ruera, ruerada, riell, Riells, rail, rail, riella, riellar, riellera, enriuvar, rival, rivalitat, rivalitzar, rivulariàcies, derivar, derivació, derivada, derivador, derivant, derivat, derivatiu, derivar 'anar a la deriva', *anar a la deriva, riumort, Remonell**

Riucent, V. *ruibrarbre* *Riudebitlles*, per a l'etim., veg. *BITLLA Riellat, riet*, V. *riu Riumort*, V. *riu RiuPontic*, V. *ruibrarbre* i *repunxó* *Riurau*, V. *ràfec Riu-rau*, V. *raure*

RIURE, del ll. vg. *RĪDERE* (clàssic *RĪDERE*) id. □ ¹ *a doc*: S. XIII

Les formes de totes les llengües romàniques parteixen d'una base *RĪDERE* que substituï la clàssica *RĪDERE*, i que ja era corrent en el llatí parlat del S IV: les gramàtiques de Diomedes i de Martianus Capella blasmen els qui duen *ridunt* i mesuren *ridere* amb e breu (Benoist-Goelzer) D'aquí la forma de totes les llengües romàniques (fins el cast i el port, que després eliminaren els infinitius proparoxítons passant-ne ⁶⁰

uns a la classe en *-er* i altres a *-ir*): cast. *reir*, port. *rir*, altrament it. *ridere*, fr. 1 oc. *riure*, cat. *riure*, roms. *ride*, sard *riere*, reto-rom. (ar)*rir(e)*

En el català medieval es troben conjuntament la construcció intr. *riure* i la reflexiva *riure's*, sense diferència neta en llur sentit. Com avui, aquesta s'aplica quan es tracta de *riure's* d'algu o d'algun fet «un gat --- jugava ab una ploma, en tal manera que la muller, e los infants qui, per ells acompanyar, staven en la sala, se *reyen* del gat e de la ploma», Lluïl (*Merav*, *NCl* 1, 127).

Però també es troba llavors usat el reflexiu en construcció absoluta (cosa desapareguda avui en català, en francès i en la major part dels dialectes occitans, però mantinguda en cast, port. i gascò): «contà-los ço que l rei de França e l rei Carles havien fet, con saberen com era estat, e con se guaitaren la nit --- e l senyor rei *ris-se*, e tots los altres, assats», Muntaner (§ 94, Casac. II, 79 8). I si bé encara aquí hi ha poc o molt el matís de burla, en altres casos apareix simplement com rialla d'alegria despreocupada, i fins de mera fatuïtat: «una matrona que totz dimenges oferia a Sen Gregori dos pàs ['pans'], con él --- li donàs lo cors de N. S. J. Chr. --- la femna fada se *ris*; per què él --- demanà a la femna --- per c<u>al causa se gausec *rire* [ms. A, *riure* B]; e ela dix --- Per so car lo pa que avia feyt ab les mies pròpies màs apelaves tu 'cors de N. Senyor'», *VidesR*, 75r2, n. 58; «adoncs Sara se *ris* après la porta», ibid, 126v1 (allí també 178r2). «Pere, sapiats que yo he fet tal peccat. E *riu-se*, no havent contrició», *StVicentF* (*Serm* II, 155.19); «la impietat se *riu*, veent que lo Rei porta --- lo fust on ell mateix devia ésser, breument, crucificat», *BOliver* (*Excitatori*, *NCl*, 153); «la qual, com se *reya*, en cascuna galta li s feya un clotet», *JnEsteve* (*Li Eleg*, a. 1472, k-2-f).

No creguéssim, és clar, que l'ús intr. fos menys corrent en la llengua medieval: ja el veurem, després, usat com a equivalent de 'somriure', però igualment en el de 'riure', sense palliatiu: «--- lo senyor rei --- tramès al papa lo noble En Guillem de Castellnou --- que digués --- vós li protestats de part nostra --- Senyor --- ço respòs --- gran dolor he en mon cor que yo no us sia de prop. --- E lo rei començà a *riure*, e dix: --- Segurament, En Guillem, yo són cert que vós ⁴⁵ hàgrets més plaer del romanir que de l'anar ---», Muntaner (Casac I, 111 31, § 52, fets de 1282); «--- ignoscent --- reput ésser ---. --- No has mostrat que ho sies --- dix ell --- en lo raonament que has hagut --- ab mi ---. Lladoncs Tirèsias se pres a *riure*, e murmurant ⁵⁰ un poc, tantost callà», «--- Són elles liberals --- a gastar en devines e --- embacinar llurs marits --- De fermetat no n'han gens. En un moment ploren e *rien*,¹ desigen e avorrexen, volen e no volen una matexa cosa cent vegades», *BMette* (*Somni* III, *NCl*, 100 15, 119 13) Un passatge de *JRoig* ben semblant a aquest ens mostra juntes la construcció intr. i la reflexiva, deixant-nos entreveure el que sembla ser el matís distintiu entre les dues construccions: *riure's* era més intensiu, *riure* més frívol: «les dones / --- / sempre varien, / jamay se *rien* / sens ficció, / per tració / *rien*